

ПОЗИКОВІ Й ПОДАТКОВІ ФІНАНСИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВИ

Поява і розвиток у XVII ст. державних позикових операцій зумовила залучення урядами різних країн коштів для забезпечення державних органів влади додатковими фінансовими ресурсами й для фінансування бюджетних дефіцитів. В умовах розвиненої демократії та ринкової економіки державний кредит став важливою ланкою державних фінансів, що відіграє суттєву роль у функціонуванні фінансової системи країни не лише як джерело додаткових фінансових ресурсів, а й як ефективний інструмент регулювання соціально-економічних процесів у державі. Зауважимо, що система боргів держави зародилася ще у середні віки і нині значно поширилася в різних країнах незважаючи на рівень розвитку економіку, ринкових відносин і демократичних засад. Відповідно сама проблема державних запозичень і державної заборгованості привертала увагу як науковців, так і представників урядових структур.

Сучасні фінансові системи високорозвинутих країн світу збудовані на двох фіскальних засадах: податковій та позиковій, оскільки податки і державні позики є найбільш важливими методами мобілізації фінансових ресурсів, що взаємодіючи доповнюють один одного задля досягнення єдиної мети – достатнього фінансування потреб держави, економіки та суспільства. Відтак, цілком очевидно, що в сучасних економічних умовах податкові фінанси органічно співіснують з позиковими забезпечуючи фінансовими ресурсами державні потреби та підвищуючи суспільний добробут.

Теоретичне уявлення про сутність оподаткування пройшло тривалий шлях еволюції й набуло сьогодні усвідомленого поняття – це взаємовигідний фіскальний обмін між державою та суспільством для забезпечення ефективного функціонування економіки. Податки забезпечують існування державності сьогодні по суті не маючи рівноцінних аналогів серед альтернативних джерел доходів держави.

У різних концепціях державного кредиту кредитні інструменти мобілізації бюджетних ресурсів розглядаються як альтернативні податкам та доповнюючі або частково замінюючи їх. В умовах розвинутого ринку, фінансового сектору економіки й демократичної форми правління значного розвитку та поширення набуває державний кредит, який, як правило, виникає як реакція на бюджетний дефіцит.

На думку відомого американського фінансиста Річарда Масгрейва, уряд повинен фінансувати поточні видатки за рахунок теперішніх податкових платежів, а капітальні видатки – за рахунок позик. Крім того він наголошував, що обмеження позикового фінансування лише капітальними активами перешкоджає ефективному використанню бюджетних ресурсів стимулюючи індустріальний розвиток і зашкоджуючи при цьому сфері послуг. Як бачимо, Масгрейв не заперечує проти боргового фінансування видатків соціального характеру, аргументуючи тим, що «населення країн, особливо тих, що розвиваються, потребує перш за все задоволення нагальних соціальних і побутових потреб як умови подальшого розвитку» [1].

Цілком очевидно, що західні вчені мають рацію в тому, що податки не є виправданим засобом фінансування об'єктів виробничої, комунальної інфраструктури, які будуть задовольняти потреби не лише сучасників, а й приносити вигоди нащадкам. Тобто, фінансування довгострокових інвестицій виключно за рахунок сплати податків сучасними платниками є соціально несправедливим і невиправданим (майбутнім поколінням ці блага б діставалися задарма. Як видно з вищевикладеного, кредитування та оподаткування як

інструменти фінансування держави, пов'язані між собою. При цьому оподаткування має ту перевагу в порівнянні з кредитом, що воно не спричиняє утворення державного боргу та необхідності його обслуговування. З іншого боку, державні позики не викликають соціальних протестів, тоді як податки зазвичай сприймаються платниками негативно. Фінансовій історії відомі навіть «податкові бунти» [2].

Класики та неокласики як негативну рису державного кредиту відмічають те, що боргове фінансування державних видатків означає нижчі податки на сучасному етапі в обмін на вищі податки у майбутньому. Тобто, податковий тягар перекладається таким чином на майбутні покоління. Гіпотетично, якщо платнику податків запропонувати вибір – або він сплачує податок, або на таку ж суму надає позику, то він обере останнє, оскільки позика буде повернена разом із відсотком. Тому люди вважають себе менш обтяженими системою позик, ніж системою податків [3].

З іншого боку, державний кредит виправдовує себе у разі залучення кредитних ресурсів з метою фінансування спорудження об'єктів, здатних задовольняти не лише потреби сучасників, але й майбутніх поколінь. Тобто, фінансування інвестицій, дія яких розрахована на тривалі періоди, лише за рахунок оподаткування сучасників є несправедливим, оскільки майбутні покоління отримували б такі послуги задарма.

Підсумовуючи вищевикладене зауважимо, що за своєю соціально-економічною сутністю, державний кредит безпосередньо пов'язаний із системою оподаткування, оскільки податки є основним джерелом погашення боргу й виплати відсотків за ним у майбутньому. Тому, державний кредит можна вважати своєрідною антиципацією податків, тобто податками, що взяті в суспільства наперед, авансом.

Перелік використаних джерел інформації:

1. Musgrave R.A., Musgrave P.B. Public Finance in Theory and Practice. New York: McGraw-Hill Book Company, 1973. XV, 762 p.
2. Buchanan J.M. Public Principles of Public Debt: A Defence and Restatement. Homewood: Irwin, 1958. 300 p.
3. Кізима Т.О., Савчук С.В. Державні фінанси в умовах демократії. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2006. 134 с.